

політичний коментар

№12 (54)

У цьому числі **політичного коментаря** Міжнародний центр перспективних досліджень подає результати аналізу державної політики та чинники впливу на неї у листопаді – першій половині грудня 2007 року.

Обрання Прем'єр-міністра та формування уряду завершили другий з часів Помаранчевої революції парламентський виборчий процес. Внаслідок цих виборів влада й опозиція знову помінялися місцями, що свідчить про демократичність і змагальність інституту виборів та утвердження парламентської моделі в Україні.

Цього разу створення коаліції відбулося у прозоріший і прогнозованіший спосіб, аніж 2006 року. Депутатам не знадобилося чекати шістьдесят днів з початку своєї роботи, аби створити новий уряд. Склад коаліції загалом відповідає тим обіцянкам, які давали політики під час виборчої кампанії. Політичні партії та виборці поступово адаптувалися до ще до недавня незнайомих інститутів парламентської демократії, таких як парламентська коаліція та коаліційний уряд. Розробка коаліційної угоди, розподіл сфер відповідальності, перехід з влади в опозицію і навпаки стають звичними політичними процедурами.

Жорстка конкуренція у парламенті сприятиме розвитку парламентаризму та становленню у парламенті демократичних правил поведінки. Однак розвиток інших інститутів, необхідних для існування консолідованої демократії, є не таким швидким. Наразі незрозуміло, якою буде доля реформи судової системи і Конституційного Суду, ухвалення нової Конституції та законопроектів щодо унормування стосунків між Президентом та урядом, коаліцією та опозицією.

Коаліція, що створюється, має незначну перевагу в голосах і не зможе стабільно підтримувати законодавчі пропозиції уряду у парламенті, що ускладнює вироблення державної політики. Крім цього, змістом політичної конкуренції залишається розподіл повноважень між коаліцією та опозицією, Президентом та урядом, а не програмні платформи партій.

Новий уряд України очолила Юлія Тимошенко

Створення коаліції стало наслідком дотримання передвиборних обіцянок Блоком Юлії Тимошенко та блоком “Наша Україна – Народна самооборона”. Угоду про створення “Коаліції демократичних сил” підписали 227 народних депутатів (депутат від “НУ–НС” Іван Плющ не підписав коаліційної угоди і не підтримав кандидатуру від коаліції на прем'єр-міністра, але формально лишився членом фракції). Коаліція обрала спікером Верховної Ради України депутата від “НУ–НС” та экс-міністра закордон-

Парламентські вибори засвідчили розвиток інституту виборів...

...та поступову адаптацію парламентської моделі в Україні

Коаліція БЮТ і “НУ–НС” нараховує 227 депутатів

них справ Арсенія Яценюка. Прем'єр-міністром України, згідно з домовленостями, 226 голосами обрано лідера БЮТ Юлію Тимошенко. За неї проголосували всі 156 депутатів від БЮТ і 70 депутатів від “НУ–НС”¹.

**Спікер – від “НУ–НС”,
Прем'єр-міністр –
від БЮТ**

Таким чином Юлія Тимошенко вдруге обійняла посаду Прем'єра міністра з часів Помаранчевої революції і стала шістнадцятим Головою уряду незалежної України. Склад Кабінету Міністрів відображено у Таблиці 1.

Таблиця 1. Склад Кабінету Міністрів України

Посада	Суб'єкт висунення	ПІБ міністра	Попереднє місце роботи
Прем'єр-міністр України	БЮТ	Юлія Тимошенко	Народний депутат, БЮТ
Перший віце-прем'єр міністр	БЮТ	Олександр Турчинов	Народний депутат, БЮТ
Віце-прем'єр	“НУ–НС”	Іван Васюник	Перший заступник голови Секретаріату Президента України
Віце-прем'єр	БЮТ	Григорій Немиря	Народний депутат, БЮТ
Міністр освіти та науки	“НУ–НС”	Іван Вакарчук	Ректор Львівського національного університету ім. І. Франка
Міністр транспорту і зв'язку	БЮТ	Йосип Вінський	Народний депутат, БЮТ
Міністр культури і туризму	“НУ–НС”	Василь Вовкун	Художній керівник державного підприємства “Державне концертне агентство «Україна»”
Міністр економіки	БЮТ	Богдан Данилишин	Голова Ради з вивчення продуктивних сил України НАН
Міністр праці та соціальної політики	БЮТ	Людмила Денисова	Народний депутат, БЮТ
Міністр оборони	“НУ–НС” (квота Президента)	Юрій Єхануров	Народний депутат, “НУ–НС”, прем'єр-міністр з вересня 2005 року по серпень 2006 року
Міністр охорони здоров'я	НУ–НС	Василь Князевич	Заступник керівника Державного управління справами, особистий лікар Віктора Ющенка
Міністр Кабінету Міністрів	БЮТ	Петро Крупко	Народний депутат, БЮТ,
Міністр регіонального розвитку і будівництва	“НУ–НС”	Василь Куйбіда	Народний депутат, “НУ–НС”
Міністр з питань ЖКГ	“НУ–НС”	Олексій Кучеренко	Народний депутат, “НУ–НС”
Міністр внутрішніх справ	“НУ–НС”	Юрій Луценко	Народний депутат, “НУ–НС”, міністр внутрішніх справ в урядах Юлії Тимошенко, Юрія Єханурова та Віктора Януковича (лютий 2005-грудень 2006)

¹ Народний депутат Іван Плющ брав участь у голосуванні, але утримався, інший депутат цієї фракції Іван Сподаренко був відсутній під час голосування через важку хворобу.

Посада	Суб'єкт висування	ПІБ міністра	Попереднє місце роботи
Міністр аграрної політики	"НУ-НС"	Юрій Мельник	Міністр аграрної політики України в уряді Віктора Януковича
Міністр промислової політики	БЮТ	Володимир Новицький	Заступник міністра промислової політики
Міністр юстиції	"НУ-НС"	Микола Оніщук	Народний депутат, "НУ-НС"
Міністр закордонних справ	"НУ-НС" (квота Президента)	Володимир Огрязко	Перший заступник міністра закордонних справ
Міністр сім'ї, молоді та спорту	"НУ-НС"	Юрій Павленко	Народний депутат, "НУ-НС"
Міністр фінансів	БЮТ	Віктор Пинзеник	Народний депутат, БЮТ,
Міністр вугільної промисловості	БЮТ	Віктор Полтавець	Голова правління ВАТ "Луганськгіпрошахт"
Міністр палива та енергетики	"НУ-НС"	Юрій Продан	Заступник секретаря РНБОУ, перший заступник міністра палива й енергетики-президент "Енергетичної компанії України" (липень-листопад 2005)
Міністр з охорони навколишнього середовища	БЮТ	Георгій Філіпчук	Народний депутат, БЮТ
Міністр з питань надзвичайних ситуацій	"НУ-НС"	Володимир Шандра	Міністр промислової політики в урядах Юлії Тимошенко та Юрія Єханурова (2005–2006 роки)

На крісло Першого заступника Голови Верховної Ради, що за квотою відведено опозиційним фракціям, претендують Раїса Богатирьова від Партії регіонів та экс-перший заступник спікера комуніст Адам Мартинюк. За відсутності єдиної кандидатури від опозиції коаліція найімовірніше підтримає Раїсу Богатирьову. Другим заступником Арсенія Яценюка стане депутат від БЮТ Микола Томенко. Керівництво парламентських комітетів розподілено порівну між коаліцією та опозицією (для цього кількість комітетів збільшено до 28).

Перші голосування коаліції виявили, що її чисельність недостатня для стабільної та продуктивної роботи. Для успіху ключових голосувань важливим стає голос кожного депутата від коаліції або ж згода опозиції підтримати урядові ініціативи. Тому, по-перше, зросте фракційна дисципліна, а по-друге, уряд часто буде змушений працювати в режимі "уряду меншості", коли для кожного ключового голосування у парламенті потрібно буде проводити додаткові переговори з політичними силами та депутатами і всередині коаліції, і поза її межами. Імовірно, для ухвалення рішень, вигідних лише одній з фракцій коаліції, ця фракція входить до окремих альянсів з опозицією.

Коаліція БЮТ – "НУ-НС" буде нестійкою, але вона зможе проіснувати впродовж року. Розвал коаліції, найімовірніше, відбудеться на початку президентської передвиборчої кампанії наприкінці 2008 року. Доти ми не очікуємо її формального розпаду та створення коаліції у складі Партії регіонів і "НУ-НС", навіть якщо коаліційний уряд під час ключових голосувань не збиратиме більшість голосів на свою підтримку. Жоден з учасників коаліції не захоче першим виходити з неї чи ініціювати голосування за відставку Прем'єр-міністра, роблячи себе "зрадником" в очах громадян. Навіть розваливши коаліцію з БЮТ, близькі до Президента лобісти широкої коаліції зі складу "НУ-НС" навряд чи зможуть створити коаліцію з Партією регіонів.

Коаліція замала для продуктивної роботи...

...але вона зможе проіснувати впродовж року

Початок офіційних переговорів про таку коаліцію призведе до розколу “НУ–НС”. У такому разі самостійне політичне життя почне “Народна самооборона” та інші партії, що раніше входили до блоку “Наша Україна”.

Коаліцію розвалить конкуренція перед президентськими виборами

З наближенням президентських виборів 2009 року конкуренція між Президентом та Юлією Тимошенко зростатиме. Якщо впродовж 2008 року вона проявлятиметься у конкуренції порядків денних та ініціатив, конкуренції міністрів усередині уряду та в неузгоджених голосуваннях коаліції у парламенті, питання висунення єдиного кандидата від коаліції на президентські вибори може призвести до розбіжності курсів БЮТ і “НУ–НС” у парламенті та розвалу коаліції. За рік до виборів також є ризик розпаду блоку “Наша Україна – Народна самооборона”, всередині якого зріє невдоволення позицією Президента щодо фракції (зокрема, воно проявилось під час обговорення кандидатур міністрів від “НУ–НС”, коли Президент намагався нав’язати фракції свій вибір деяких міністрів). Членам блоку доведеться вибирати, до кого з лідерів президентської кампанії вони схочуть пристати: Юлії Тимошенко чи Віктору Ющенка.

Ймовірними є ще одні дострокові парламентські вибори

Залежно від термінів розвалу коаліції ймовірним є проведення ще одних дострокових виборів або напередодні президентських виборів, але не пізніше аніж за 6 місяців до них², з ініціативи опозиції або ж одразу після проведення президентських виборів³ з ініціативи новообраного Президента та за підтримки його фракції.

Майбутнє за коаліціями, побудованими навколо програм, а не старих розділових ліній

Загалом будь-яка коаліція, створена за принципом розподілу на колишніх лідерів Майдану та їхніх супротивників, не матиме перспектив на стабільне і тривале існування, адже такий принцип не дає змоги реалізувати узгоджену державну політику. Майбутнє за коаліціями, побудованими на програмних засадах і подібних підходах до державної політики: лише така коаліція зможе мати узгоджений порядок денний діяльності і підтримку для впровадження ключових реформ. За таких умов розділова лінія між опозицією та коаліцією не відтворюватиме поділи минулого, а відобразить конкуренцію лівих і правих, що характерно для більшості європейських країн.

Що робитимуть політики наступного року?

Ми не очікуємо від цього парламенту високої продуктивності. Конкуренція між Президентом і Прем’єр-міністром та замалий склад коаліції зроблять її неефективною з погляду можливості реалізувати узгоджену державну політику.

Пріоритетом 2008 року стане соціальна політика

Пріоритетом державної політики 2008 року стане виконання соціальних зобов’язань, взятих на себе політиками під час виборчої кампанії. Збільшення пенсій, зарплат, допомоги при народженні дітей та інших виплат було передвиборним пріоритетом і опозиції, і коаліції. Тому вони зможуть знайти спільну мову для реалізації цих ініціатив.

Коаліція може виконати обіцянки щодо статусу депутатів

Іншими рішеннями, що можуть бути прийняті коаліцією з огляду на спільність обіцянок, можуть стати зміни щодо статусу народних депутатів: скасування депутатської недоторканності та депутатських пільг і компенсацій, встановлення імперативного мандата. Однак з реалізацією цих ініціатив буде складніше, оскільки вони потребують внесення змін до Конституції України і суперечать внутрішнім інстинктам більшості народних обранців.

² Відповідно до статті 90 Конституції України.

³ Відповідно до зміненої Конституції, чергові вибори Президента проводяться в останню неділю останнього місяця п’ятого року повноважень Президента України. Це означає, що вибори мають відбутися 31 січня 2010 року.

Ще одна ідея, яка може об'єднати БЮТ і "НУ-НС", – проведення поза-чергових виборів у Києві.

Очевидно, уряд зможе отримати підтримку і щодо тих ключових рішень, які сигналізують населенню про дієвість коаліції: закону про Державний бюджет або інших нагальних і підтримуваних суспільством рішень (наприклад, закон про ратифікацію угоди про спрощення видавання віз між Україною та ЄС).

Щодо інших ініціатив у державній політиці, їхня реалізація буде ускладнена. Коаліційна угода між БЮТ і "НУ-НС" передбачає здійснення багатьох реформ: освіти, науки, охорони здоров'я, системи пільг, пенсійного забезпечення, ЖКГ, державного управління, судової системи та дотичних до суду інституцій, адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування, військової та політичної реформ. Незважаючи на це, в умовах концентрації коаліції суто на соціальній політиці, обмеженості часу до наступних президентських виборів і відсутності економічних стимулів до структурних перетворень вони не будуть реалізовані. З-поміж усіх реформ найімовірнішими є запровадження накопичувального фонду у пенсійній системі та здійснення військової реформи, оскільки саме щодо цих напрямів вже існує певний прогрес.

Навіть щодо ініціатив, які у виборчих програмах обох політичних сил називалися як невідкладні, фракціям важко буде дійти згоди через відмінність інтересів. Так, реформу місцевого самоврядування політики розглядають як засіб зміни повноважень уряду, а не як необхідні зміни, здатні поліпшити якість послуг для громадян на базовому рівні. Тому політики не зможуть об'єднатися навколо цієї реформи, вона стане змістом політичної боротьби між Президентом, коаліцією та опозицією і не зможе бути прийнята. Крім того, для її повної реалізації потрібна зміна Конституції, що наразі виглядає нереалістично. Зміни в енергетичній політиці, хоча Юлія Тимошенко називала їх як одні з неминучих, гальмуватимуться через можливий конфлікт у цьому питанні між Прем'єр-міністром і Президентом. Адже ще до призначення Юлії Тимошенко на цю посаду Президент дав зрозуміти, що не схвалюватиме її дії зі швидкого перегляду газових домовленостей з Росією на 2008 рік. Запровадження вільного ринку землі знову відкладеться через неготовність відповідного законодавства.

Упродовж року ми спостерігатимемо конкуренцію Президента і Прем'єр-міністра за внесення до порядку денного роботи уряду і парламенту питань, які становлять основу їхніх передвиборних програм. Юлія Тимошенко намагатиметься сконцентрувати роботу уряду на якнайшвидшому завершенні переходу до контрактної армії, виплаті заощаджень вкладникам Ощадбанку СРСР, відмові від ПДВ. Однак "Наша Україна – Народна самооборона" та Президент вважають ці обіцянки популістськими й шкідливими для економіки країни. Тому, імовірно, їхня реалізація буде дуже ускладнена, а від багатьох з них Юлії Тимошенко доведеться відмовитися.

Натомість Президент наполягатиме на тому, аби парламент зробив головним пріоритетом роботу над законами, що регулюють повноваження гілок влади (закон про Кабінет Міністрів, про місцеві державні адміністрації та ін.). Головним пріоритетом Президента, за його словами, є також робота над новою редакцією Конституції України.

У цих питаннях Президент не знаходитиме підтримки інших парламентських фракцій. Жодна з фракцій не буде зацікавлена у перерозподілі повноважень на користь Президента. А ідея нової редакції Конституції найближчим часом утопічна. Без підтримки всіма парламентськими силами й узгодженості змісту конституційних змін ухвалення нової редакції Конституції неможливе. Жодна з політичних сил, як і сам Президент, не змогли

***Реалізація реформ
буде ускладнена***

***Коаліції буде важко
узгодити порядок
денний своїх дій:***

***...Прем'єр-міністр
намагатиметься
виконати свої
передвиборні
обіцянки...***

...а Президент – свої

чітко пояснити виборцям конкретний зміст конституційних змін і якими вони бачать ідеальні стосунки у “трикутнику влади”, хоча й критикують наявний стан речей. Кожна з політичних сил чекає, доки баланс сил складеться на її користь, аби скористатися цим для зміни Конституції. Оскільки жодна з них не готова працювати над досягненням компромісу, масштабна зміна Конституції не відбудеться.

В опозиційних фракціях будуть різні стратегії

Діяльність парламентської опозиції може поліпшити дисципліну у парламенті та сприятиме розвитку парламентаризму. Найвірогідніше, Партія регіонів обере для себе жорстку опозицію. Її стратегія полягатиме у тому, аби повсякчас демонструвати недовіру і кволість наявної коаліції, її неспроможність реалізовувати ефективну державну політику. Партія регіонів намагатиметься презентувати власні альтернативи урядовим ініціативам, підтримуючи імідж “конструктивної” політичної сили. Вона спостерігатиме за тим, аби коаліція працювала згідно з процедурами Регламенту Верховної Ради, депутати не голосували чужими картками, а розгляд питань не відбувався в обхід установлених процедур. Це ускладнить життя коаліції, яка має запас міцності лише в один голос. КПУ працюватиме здебільшого в тіні Партії регіонів.

Блок Литвина зайняв позицію “не у владі, не в опозиції” і характеризує себе як політичну силу, що діятиме тільки “в інтересах людей”. Це дасть йому змогу підтримувати найпопулярніші рішення правлячої коаліції та критикувати решту урядових ініціатив.

Хто буде фаворитом президентських виборів?

Фаворити президентських перегонів незмінні

Згідно з наявними рейтингами, головні претенденти на перемогу у президентських виборах 2009 року незмінні. Наразі лідером перегонів є Віктор Янукович, за ним іде Юлія Тимошенко та Віктор Ющенко. Згідно з даними опитування, проведеного ФОМ–Україна 23–30 листопада 2007 року, за Віктора Януковича готові віддати свої голоси 25,7% виборців, за Юлію Тимошенко – 18,4%, а за Віктора Ющенка – 17,3%.

Підвищення ціни на газ

2008 року ціна на газ буде вищою на 38,1%, аніж 2007 року

Згідно з домовленістю між українським урядом і російським державним холдингом “Газпром”, досягнутою 5 грудня, 2008 року Україна імпортуватиме газ за ціною 179,5 дол. США за тис. куб. м (на українсько-російському кордоні). Це означає, що ціна на газ підвищиться на 38,1% від нинішньої, яка становить 130 дол. США за тис. куб. м. Водночас, згідно з угодою, ціна на транспортування газу територією України зросте з 1,6 до 1,7 дол. США за тис. куб. м на відстань 100 км.

Ціна на газ 2008 року буде вищою, аніж очікувала більшість прогнозистів, проте ця різниця не принципова. Згідно з консенсус-прогнозом⁴, передбачувана в березні 2007 року ціна на газ на 2008 рік становила 157,5 дол. США за тис. куб. м, а в липні та жовтні 2007 року – 166 дол. США за тис. куб. м.

⁴ Консенсус-прогноз – це “усереднення” показників макроекономічного прогнозу, наданих експертами – учасниками кварталних семінарів з макроекономічного прогнозування, які проводить Міністерство економіки за сприяння Програми Розвитку Організації Об’єднаних Націй (ПРООН). У семінарах беруть участь провідні прогнозні організації: урядові, недержавні, міжнародні. Докладніше див. на сайті Міністерства економіки: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=73499.

Зважаючи на те, що нова ціна на газ несуттєво відрізняється від очікуваної, вона не спричинить відчутного негативного впливу на зростання економіки 2008 року. Енергомісткі підприємства готувалися до такого підвищення, інвестуючи в енергоощадні технології та зменшуючи випуск товарів, виробництво яких потребує високих питомих витрат газу.

До того ж тенденція підвищення цін на газ характерна для всього світу: вона зумовлена швидким зростанням економік третіх країн, а також кращими екологічними характеристиками газу порівняно з іншими традиційними видами палива, що є суттєвим чинником динаміки споживання газу в розвинених країнах. Висхідна світова тенденція зростання цін на газ означає, що в конкурентів українських виробників енергомісткої продукції витрати також зростатимуть.

Крім того, світові ціни на енергомістку продукцію українського експорту наразі високі й надалі зростають, що зумовлено переважно високим попитом. Тому 2008 року більшість підприємств, що спеціалізуються на виробленні такої продукції, працюватимуть рентабельно і, поза тим, матимуть змогу продовжити активне впровадження енергоощадних технологій, аби підготуватися до наступних зростань ціни. Для деяких галузей промисловості – найбільших споживачів газу підняття ціни матиме такі наслідки.

- **Металургія.** Металургійні підприємства майже не постраждають від зростання ціни. По-перше, частка газу у виробничих витратах невелика (до 10%). По-друге, галузь приватизована⁵ і підприємства підготувалися до підняття ціни, впровадивши енергоощадні технології. По-третє, світові ціни на метали 2008 року зростатимуть.
- **Хімічна промисловість.** Підприємства хімічної промисловості суттєво залежать від газу: частка цього енергоносія у витратах виробництва порівняно висока (зокрема, у виробництві мінеральних добрив вона сягає 80%). Проте підприємства⁶ галузі оновили технології і диверсифікували виробництво, частково відмовившись від енергомісткої продукції з низькою доданою вартістю. Вирішальне значення для розвитку хімічної промисловості 2008 року матимуть світові ціни на добрива. Ми прогнозуємо, що ціни будуть високими й дадуть змогу більшості хімічних підприємств працювати прибутково.
- **Виробництво будівельних матеріалів.** У цій галузі виробничі технології потребують використання порівняно великих обсягів газу (наприклад, у виробництві цементу питома вага таких витрат – близько 45%⁷). Проте підприємства сектору зможуть перекласти велику частку підвищення своїх витрат на споживачів, адже повноцінних заміників їхньої продукції немає⁸ і, відповідно, обсяги попиту несуттєво реагують на зміни цін. Що більше, 2008 року підприємства – виробники будівельних матеріалів суттєво наростять обсяги продажу, оскільки попит на ці товари динамічно збільшуватиметься у зв'язку з активним зростанням будівництва.

⁵ За даними Держкомстату, 2006 року 98,9% чистого доходу в металургійному виробництві сформували приватні підприємства.

⁶ Більшість хімічного виробництва забезпечує приватний сектор. За даними Держкомстату, 2006 року чистий дохід приватних підприємств становив 84,9% усього чистого доходу в хімічному виробництві.

⁷ Див. повідомлення *Интерфакс-Україна* від 5 грудня 2007 року.

⁸ Відповідні імпорتنі товари здебільшого не можуть бути заміниками через за високі витрати на їхнє транспортування.

**Ціни на газ і надалі
зростатимуть**

Ми припускаємо, що ціни на газ для України й надалі зростатимуть. 2009 року вони становитимуть 190–220 дол. США, 2010 року – 220–250 дол. США. Проте, як і 2008 року, ці підвищення не будуть суттєвим обмеженням для зростання промислового виробництва та ВВП. Очікування вищих цін на газ у майбутньому і надалі буде одним з основних чинників швидкого збільшення інвестицій у основний капітал.

Ми прогнозуємо, що 2008 року ВВП зросте на 6,5%, у 2009–2010 роках він збільшуватиметься на 5,5% щороку. Темпи зростання промислового виробництва становитимуть 8,5%, 7% і 6% відповідно. Валове нагромадження основного капіталу збільшиться 2008 року на 18%, а в 2009–2010 роках зростатиме на 15% щороку.

ISSN 1816-7160

Публікацію *політичний коментар* засновано у квітні 2003 року.

Друкований засіб масової інформації *політичний коментар* зареєстровано в Державному комітеті телебачення і радіомовлення України, свідоцтво КВ № 9221 від 30 вересня 2004 року.

Редактор: Наталія Шаповалова.

Експерти: Іван Пресняков, Єгор Соколов, Ганна Чердиченко, Наталія Шаповалова.

Літературний редактор: Надія Цісик.

Члени Наглядової Ради Міжнародного центру перспективних досліджень не відповідають за оцінки та погляди, висловлені на сторінках публікації.

Хоча Міжнародний центр перспективних досліджень доклав усіх зусиль для забезпечення якості цієї публікації, ані МЦПД, ані його консультанти, ані члени Наглядової Ради МЦПД не відповідають за жодні збитки чи шкоду, завдані особі, яка покладалася на цю публікацію, хоч би якою була причина цих збитків чи шкоди.

Щодо отримання публікацій МЦПД просимо звертатися за тел.: (044) 484-4410, e-mail: marketing@icps.kiev.ua.

Дизайн і верстка: Остап Стасюк.

Розповсюджується за передплатою.

Міжнародний центр перспективних досліджень:
вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050.
Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402.
E-mail: office@icps.kiev.ua. Web: <http://www.icps.com.ua>